

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

PREZENTARE GENERALĂ A CONTRACTELOR CIVILE, CLASIFICATE DUPĂ CRITERIUL CONȚINUTULUI LOR

Av. drd. Andrei ALBU

Abstract: *This article offers an overview of civil contracts, classified based on their content, as outlined in the current Civil Code and interpreted by prominent legal scholars. The distinction between unilateral and bilateral (synallagmatic) contracts is analyzed, with emphasis on the changes introduced by the modern Civil Code. Historically, the 1864 Civil Code defined contracts as agreements between parties to establish or terminate legal relationships, while the current code expands the definition to include the possibility of modifying these relationships.*

The article further explains that unilateral contracts involve obligations for one party only, while bilateral contracts are characterized by mutual and interdependent obligations. The principle of reciprocity in bilateral contracts is essential, as obligations are intertwined, and non-performance by one party may lead to the suspension of the contract or its termination. This is exemplified by mechanisms like the "exceptio non adimpleti contractus" (the exception of non-performance), which allows one party to refuse to fulfill their obligations if the other party does not comply.

Additionally, the article discusses the concept of imperfect synallagmatic contracts, where obligations might arise for both parties during the contract's execution, even if initially they seemed unilateral. These contracts are now classified under the modern Civil Code and carry distinct rules regarding proof and execution. The practical importance of understanding the classification of contracts, particularly in terms of evidentiary requirements, is also highlighted.

Keywords: *Civil Contracts, Unilateral Contracts, Bilateral Contracts, Synallagmatic Contracts, Civil Code, Reciprocity of Obligations, Non-performance of Contract, Exception of Non-Performance, Imperfect Synallagmatic Contracts, Legal Relationships, Contractual Obligations, Contract Termination, Modern Civil Code, Contract Modification*

„Nu există o justiție absolută, ci numai un contract încheiat între oameni pentru a nu se vătăma unii pe alții și a nu fi vătămați”. (Epicur)

În lucrarea de față vom prezenta câteva diferențe esențiale dintre multiplele tipuri de contracte așa cum sunt ele prezentate în Codul Civil în vigoare, dar și în viziunea doctrinei, după cum se conturează ea în opinia unor profesori eminenți ai

dreptului civil, iar în final vom cuteza să exprimăm opinia consolidată în procesul de documentare și de cunoaștere a dreptului civil.

Pentru aceasta, mai întâi vom realiza o succintă comparație între anumite prevederi din Codul Civil de la 1864, raportat la modul cum se reflectă ele în Codul Civil actual (I), urmând ca mai apoi să punctăm concret câteva elemente legate de actul juridic civil privit din punctul de vedere al numărului părților (II).

I. Contractul în viziunea legiuitorului - o reglementare în evoluție

Noțiunea de contract a constituit dintotdeauna un nucleu dur al tuturor codificărilor în materie civilă. De-a lungul timpului s-au cristalizat noțiuni teoretice fundamentale, atât privitoare la contractul unilateral (A), cât și cu privire la contractul sinalagmatic (B).

A. Contractul unilateral, diferențieri notabile în evoluția normativă

În sens istoric, Codul Civil de la 1864 definește contractul la articolul 942 al Titlului III, ca fiind „*acordul între două sau mai multe persoane spre a constitui sau a stinge între dânsii un raport juridic*”. Pe de altă parte, definiția pe care o statuează Codul Civil în vigoare la articolul 1166 caracterizează contractul ca fiind acordul de voințe dintre două sau mai multe persoane cu intenția de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic. Ca și diferențe de terminologie, prima lege conține elementele „a constitui sau a stinge”, iar Codul Civil actual conține termenii „a constitui, a modifica sau a stinge” un raport juridic.

O primă deosebire făcută de legiuitor conform Codului Civil actual este între contracte unilaterale și contracte sinalagmatice, expresii din care nu transpare numărul părților prezente la încheierea contractului. Codul Civil de la 1864 prevede la articolul 943 următoarele: „*Contractul este bilateral sau sinalagmatic când părțile se obligă reciproc una către alta*”. De asemenea, textul articolului 944 al aceluiași Cod reglementează: „*Contractul este unilateral, când una sau mai multe persoane se obligă către una sau mai multe persoane, fără ca acestea din urmă să se oblige*”.

Diferența dintre cele două legi este dată de elementul volitiv, anume faptul că în Codul Civil actual apare cu titlu de noutate cuvântul „voință”. Mai mult decât atât, acesta apare la plural, ca „voințe”, fapt ce atestă exprimarea voinței pentru fiecare parte. O altă noutate este dată de sintagma „a modifica”, de unde înțelegem că legiuitorul a dorit fără echivoc să menționeze expres posibilitatea părților ca sub puterea legii să modifice, conform principiului forței obligatorii *pacta sunt servanda*, oricând doresc clauzele contractuale sau alte elemente ce țin de reechilibrarea acestuia.

Forma de voință care dă naștere contractului subzistă părții care se înscrie pentru constituirea contractului ca element volitiv și intelectual și se transformă într-o

formă exteriorizată a consimțământului, anterioară încheierii contractului, dar nu neapărat acea formă specifică prin care partea dorește să se oblighe în contract.

Dacă despre contractul unilateral am stabilit câțiva parametri fundamentali, trebuie să punctăm și câteva noțiuni cu privire la contractul sinalagmatic.

B. Contractul sinalagmatic, aprecieri teoretice și practice

Articolul 1171 al Codului Civil în vigoare prezintă contractul unilateral alături de contractul sinalagmatic astfel: „*Contractul este sinalagmatic atunci când obligațiile născute din acesta sunt reciproce și interdependente. În caz contrar, contractul este unilateral chiar dacă executarea lui presupune obligații în sarcina ambelor părți*”.

Formularea sintetică a acestui articol înglobează prevederile articolelor 942 și 943 ale Codului Civil de la 1864, dar reușește să cuprindă esența în ceea ce privește caracterul de contract unilateral sau sinalagmatic. În contractele unilaterale, o parte are doar calitatea de creditor, iar cealaltă parte are doar calitatea de debitor, chiar dacă în sarcina ambelor părți se pot naște obligații.

Contractele sinalagmatice se diferențiază de cele unilaterale prin faptul că părțile au atât drepturi, cât și obligații corelative, cu alte cuvinte părțile au concomitent atât calitatea de debitor, cât și calitatea de creditor, acestea având drepturi și obligații reciproce și interdependente.

Principiul interdependenței și al reciprocității obligațiilor părților reprezintă o trăsătură specifică a contractelor sinalagmatice. Obligația ce revine uneia dintre părți își are cauza juridică în obligația corelativă a celeilalte părți, de aceea, în contractele sinalagmatice, obligațiile celor două părți nu pot fi concepute una fără cealaltă. Ele sunt interdependente.

Deși nu sunt enunțate în niciun alt articol astfel, esența și expresia acestui principiu se regăsesc în alte numeroase texte legale. Avem în vedere prevederi legate de executarea contractului și de efectele neexecutării, de chestiunea riscurilor contractuale și a suportării acestora, precum de o sumă de alte reguli care trebuie considerate consecințe ale caracterului interdependent și reciproc al obligațiilor din contractele sinalagmatice.

În contractele sinalagmatice, obligațiile fiecărei părți contractante constituie cauza obligațiilor celeilalte părți, neexecutarea prestației promise, din orice motive cum ar fi culpa debitorului ori cazuri de forță majoră, produce următoarele efecte sau consecințe speciale:

A. Regula executării simultane. Obligațiile reciproce ale părților trebuie să fie executate simultan. De la această regulă, fac excepție acele contracte care prin natura lor sau datorită voinței părților, se execută altfel. De aceea, articolul 1555 alin. (1) Noul Cod Civil, prevede: „*Dacă din convenția părților sau din împrejurări nu rezultă contrariul, în măsura în care obligațiile pot fi executate simultan, părțile sunt ținute să le execute în acest fel*”. Din contract sau din natura sa, poate rezulta că executarea prestațiilor uneia dintre părți poate să necesite o anumită perioadă de timp.

Existența acestei perioade de timp face să se considere că această parte trebuie să exercite obligațiile prima, conform articolului 1555 alin. (2) Cod Civil.

B. Un alt efect este „*exceptio non adimpleti contractus*”. Consecința imediată a regulii simultaneității efectelor contractului sinalagmatic este aceea că oricare parte contractantă are dreptul să refuze executarea obligației proprii atât timp cât cealaltă parte care pretinde executarea nu execută obligațiile ce îi revin din același contract. Această posibilitate poartă denumirea de excepție de neexecutare a contractului, „*exceptio non adimpleti contractus*”. Ea este reglementată expres de articolul 1556 al Noului Cod Civil și reprezintă un remediu pentru neexecutarea contractului.

C. Rezoluțiunea/rezilierea contractului. Tot o consecință a reciprocității și a interdependenței obligațiilor din contractele sinalagmatice este și rezoluțiunea/rezilierea contractului. Dacă una dintre părți nu-și execută obligațiile contractuale, cealaltă parte are dreptul să invoce unilateral sau să ceară în justiție rezoluțiunea/rezilierea contractului. Această instituție cunoaște astăzi o reglementare extrem de complexă și inovativă, în articolele 1549-1554 Cod Civil.

D. Teoria riscurilor. Dacă un eveniment independent de voința sa împiedică o parte să execute obligațiile, contractul încetează, cealaltă parte fiind liberată de obligațiile sale. Legat de aceasta se pune și problema suportării riscurilor contractuale, adică a suportării pierderilor care sunt generate de o asemenea neexecutare fortuită. În esență, teoria riscurilor este o urmare a ideii de interdependență a obligațiilor deoarece putem considera că imposibilitatea executării unei obligații va avea drept consecință lipsirea de cauză a celeilalte obligații.

Odată reliefate aceste câteva aspecte fundamentale privind contractul civil, vom trece în revistă unele aprecieri legate de actul juridic civil, căci acestei categorii mai largi i se subscie o întreagă categorie de subdiviziuni.

II. Actul juridic civil - diferențieri terminologice și de substanță

Din punctul de vedere al numărului părților, din dorința de a defini ascendent aceste categorii de acte juridice civile, am considerat oportun să începem prin a defini actul juridic unilateral, apoi pe cel bilateral, continuând cu actul multilateral și apoi, odată parcurs drumul incremental, vom studia contractul sub aspectul drepturilor și al obligațiilor la care se angajează părțile (A). În final, vom adăuga câteva precizări cu privire la o categorie particulară de act juridic, o formă intermediară de contract, anume contractul imperfect, care astăzi nu mai face obiectul unei reglementări în vigoare, dar care merită amintit pentru particularitățile sale. (B)

A. Actul juridic civil, clasificare după numărul părților și după conținut

Actul juridic unilateral este rezultatul voinței unei singure părți. Cu titlu de exemplu, avem: denunțarea unui contract doar dacă această clauză a fost stipulată

în contract iar acesta nu este contract real, unde pentru încheierea sa valabilă, este necesară și remiterea bunului. Alte exemple sunt: oferta, promisiunea publică de recompensă, purgarea ipotecii, ratificarea unui act anulabil încheiat în lipsă sau cu depășirea împuternicirii de reprezentare, confirmarea unui act juridic, recunoașterea voluntară a unui copil etc.

Contractul juridic unilateral rezultă tot din reglementările Codului Civil în materia contractului. Este caracterizat de existența a două părți, idee rezultată din simplul fapt că este un *contract*, chiar dacă nu conține sintagma „bi”, iar termenul *unilateral* conduce la aceea că o parte are doar drepturi, iar alta doar obligații. În această categorie intră donația fără sarcină, comodatul, mandatul, depozitul, fideiusiunea, promisiunea unilaterală de contract, pactul de preferință etc. Aceste contracte pot da naștere la obligații în sarcina ambelor părți și sunt caracterizate de lipsa interdependenței și a reciprocității. Așa cum am mai spus, o parte are doar calitatea de creditor, iar alta doar calitatea de debitor.

Contractul bilateral, ca act bilateral, este format din două acte unilaterale. Exemple în acest sens sunt: contractul de vânzare, contractul de antrepriză, contractul de schimb, contractul de locațiune, contractul de depozit cu titlu oneros, contractul de tranzacție etc.

Acesta se caracterizează prin reciprocitatea obligațiilor ce revin părților și prin interdependența obligațiilor, deci fiecare având atât calitatea de debitor, cât și calitatea de creditor.

Nu trebuie pus semnul egalității între noțiunea de parte a contractului și noțiunea de persoană deși legiuitorul român modern prezintă contractul ca fiind acordul de voințe dintre persoane. Totuși articolul 1169, care are ca denumire marginală „*Libertatea de a contracta*”, cuprinde noțiunea de parte și anume: „*Părțile sunt libere să încheie orice contracte și să determine conținutul acestora, în limitele impuse de lege, de ordinea publică și de bunele moravuri*”.

Această exprimare își găsește justificarea în teoria conform căreia o persoană nu are calitatea de parte înainte de încheierea contractului. Consimțământul exprimat de aceasta îi transferă și angajează răspunderea contractuală ca urmare a încheierii contractului, moment în care devine parte. Un alt element de diferență dintre act și contract se referă la faptul că un contract este în sine format din două acte unilaterale, fiecare din acestea încheindu-se între două părți, creditor și debitor, neținându-se cont de numărul persoanelor care reprezintă o parte.

Ca opinie personală, acordul de voințe dintre două părți ar caracteriza fără echivoc noțiunea de contract.

Nu trebuie confundate actele juridice civile unilaterale și bilaterale cu contractele unilaterale și cu contractele bilaterale. Actele juridice unilaterale și bilaterale au în vedere numărul părților, iar contractele înglobează prin definiție un număr sporit al părților și se axează cu precădere pe conținutul obligațional. Contractele, în linii mari, indiferent dacă sunt unilaterale și bilaterale, fac parte din categoria actelor

juridice bilaterale sau multilaterale, adică se încheie *ab initio* din minimum două părți, în timp ce actele juridice unilaterale sunt rezultatul manifestării unilaterale de voință și nu un acord de voință, deci nu sunt contracte.

Contractul unilateral este un act bilateral care poate da naștere la obligații pentru ambele părți, spre exemplu: contractul de comodat, contractul de împrumut de consumație, contractul de depozit nerambursat etc.

În cele ce urmează, vom aminti despre o categorie de contracte care astăzi nu se mai regăsește printre cele în vigoare în lege și doctrină, dar care trezește interesul prin particularitățile sale constitutive.

B. Contractul imperfect, o categorie aparte în materia actului juridic

La limita dintre contractul unilateral și contractul sinalagmatic, așa cum le cunoaștem astăzi, a fost prezentat în Codul Civil de la 1864 contractul sinalagmatic imperfect, care deși se naște unilateral, după încheierea lui poate în mod ocazional să dea naștere la obligații în sarcina creditorului, obligații pe care acesta nu și le-a asumat inițial. Spre exemplu, în cazul contractului de depozit, dacă depozitarul face anumite cheltuieli pentru a conserva bunul aflat în depozit, deponentul va fi obligat să-i plătească valoarea acestora, deși depozitul inițial este un contract unilateral, adică deponentul este creditor și are doar drepturi, iar depozitarul este debitor și are doar obligații. Deoarece la un moment ulterior încheierii contractului, cu alte cuvinte pe perioada executării acestuia, se constată că există obligații în sarcina ambelor părți, în doctrină, aceste contracte poartă denumirea de contracte sinalagmatice imperfecte; de altfel, ele se pot numi și contracte unilaterale imperfecte. Ele se numesc astfel deoarece aceste obligații, deși revin ambelor părți, adică sunt reciproce, nu sunt interdependente.

Legiuitorul elimină această categorie, incluzând fostele contracte sinalagmatice imperfecte în actualul text al articolului 1171 al Codului Civil în vigoare. În consecință, categoria așa-numitelor contracte sinalagmatice imperfecte nu există, dar dacă o admitem ca denumire, ea trebuie subsumată categoriei contractelor unilaterale, atât în ceea ce privește proba, cât și efectele sau executarea lor. Cu toate acestea, caracterul sinalagmatic poate fi dat de voința părților care cu ocazia încheierii contractului înțeleg să-și asume obligații reciproce și interdependente, deși contractul prin natura sa este unilateral.

Clasificarea contractelor în sinalagmatice și unilaterale prezintă importanță practică din două puncte de vedere: probatoriul, adică înscrisul sub semnătură privată destinat a constitui mijloc de probă a unui contract, este diferit reglementat de legiuitor pentru fiecare categorie de contracte din care face parte. Pentru contractele sinalagmatice este nevoie pentru a constitui mijloc de probă de dublul sau multiplul înscris exemplar iar pentru contractele unilaterale formula „*bun si aprobat*”. De exemplu rezoluțiunea și excepția de neexecutare nu pot exista decât în cazul contractelor sinalagmatice.

În încheiere, vom aprecia forma în care este caracterizat contractul în Codul Civil modern și caracterul sintetic care reușește să înglobeze categorii mari de contracte sub denumiri minimale din punctul de vedere al conținutului lor. Ca moment al aprecierii unui contract ca fiind unilateral sau bilateral se ia în calcul momentul încheierii contractului și nu neapărat momentul executării, chiar dacă suntem în ipoteza fostelor contracte unilaterale, însă discuțiile rămân deschise, căci pe tărâmul dreptului civil, aproape că niciodată nu putem pretinde că am epuizat toate palierele de analiză...

BIBLIOGRAFIE:

1. Noul Cod Civil și Legea de punere în aplicare, ed. a 12-a, rev. Editura Hamangiu, București.
2. Pop Liviu, Popa Ionuț-Florin, Vidu Stelian Ioan, Curs de Drept Civil. Obligațiile, ed. Universul Juridic, București, 2015.
3. Urs Iosif Robi, Todică Carmen, Drept Civil. Teoria generală, ed. Hamangiu, București, 2015.